Чыла элласе пролетарий-шамыч, ушнызаl *Ленин—Сталин паша верч кучедалаш ямде лий!*

Ямде лий

ВЛКСМ МАРОБКОМЫН ОРГАНЖЕ

Адрес: Йошкар-Ола, Пограничный урем, 45. „Ямде лий“ редакций

ЧАПЛЕ ТЎҤАЛТЫШ

Сернурский средний школышто тунемше-шамыч пеш сай пашам тўҥалыныт: нуно тунемаш тўҥалмын первый кечыж гычак социалистический соревнованийыш ушненыт. Класс ден класс тунемше ден тунемше таҥасен тунемыт, сай дисциплина верч тыршат. Нуно шкеак „Показатель оҥам“ ыштеныт, тушко кече еда возат: кажне классыште тунемше-шамыч мыняр „отлично“, „хорошо“ да моло отметка-шамычым налыныт, мыняр еҥ школыш толын огыл. Тиде оҥаште первый верым 8-ше „Б“ да 10-шо класс налын шогат. А кӧн начар отметка але прогул лиеш гын, шеҥгалнысырак вер велэ логалеш. Тунам ик тунемше верч гынат пўтынь класслан йошкаргаш логалеш. Йоча-шамыч викак рашемдат: молан классыште прогул, начар отметке уло? Икте „плохым“ налын гын, пўтынь класс тудым пытараш полша.

Теве Сернурысо йоча-шамыч кузе соревноватлат. Мемнан республикын чыла школлаштыжат нунын семынак соревноватлен тунемаш тўҥалман. Классыште „плохо“ иктат ынже лий, чыланат кечым кодыде тунемаш коштышт—вот мо верч кучедалаш кўлеш. Но тунеммаште велэ огыл соревноватлыман. Тендан школышто оборонный значоклан нормым сдатлымашым организоватлыме мо? Уке гын, туныктышо-шамыч дене пырля тидын нерген каҥашен, кружок-шамычым почса.

Пионер, тунемше-шамычлан общественник лияш кўлеш. Те шкендан колхозланда полшышаш улыда: вет пырдыж газетым луктын, молодняким ончен, яра жапда годым моло пашам ыштен, те тудлан могай пайдам кондеда!

1941 ийын июнь тылзыште Марийский республикын XX юбилейже лиеш. Тиде юбилейым мыланна, тунемше-шамычлан, кўкшў успеваемость, чапле дисциплина да школыш кечым кодыде коштмаш дене палемдаш кўлеш.

Йоча-шамыч! Сернур средний школышто тунемше-шамычын обращенийыштым школышто, классыште, отрядыште, звенаште лончылен, теат республикысе социалистический соревнованийыш ушнызаl

Снимкыште: (шола гыч пурлашке) ныл акак шўжарак Шура, Нина, (кокымшо рядыште) Валя, Лида Богомолова-шамыч. Нуно чыланат Йошкар-Ола школышто тунемыт.
ФОТО А. ОВЕЧКИНЫН.

Айста соревноватлен тунемына!

Марийский АССР-ысе чыла пионер ден школьник-шамычлан

Кеҥеж каникул жапыште вуй ушым кандармек, тўжем дене пионер ден школьник-шамыч у вий дене тунемаш тўҥалыныт. Ме первый кече гычак соревноватлен тунемаш тўҥалынна.

Мемнан Сернурский средний школа 1939 ий 2 апрель гыч ВЛКСМ Обкомын учредитлыме республиканский переходящий йошкар знамям пеҥгыдын куча. Тудо знамям ме отлично да сай успеваемость верч кучедалме дене налын улына.

Йоча-шамыч! Ме тендам идалык мучко соревноватлен тунемаш ўжына. Школа дене школа, класс дене класс, ученик дене ученик тыгай условий дене соревноватлышаш улыт:

Тунемаш туге кўлеш, чтобы ик пионер ден школьникынат начар отметкышт ынже лий! Йоча-шамыч „хорошо“ да „отлично“ велэ тунемшаш улыт да тунемме ийым ик второгодник деч посна эртарыман. Отличник ик тунеммаште велэ огыл, но и шеҥгелан кодшыланат ончык каяшыже полшышаш.

Кажне школлаште, кажне пионерский отрядлаште оборонный паша ден физкультурный пашам отлично шындыман. Вет Йошкар Армий ден Военно-Морской флотлан грамотный, физический пеҥгыде, выносливый еҥ-шамыч кўлыт. Тидым ме чыланат палышаш улына. Писе, виян, смелый лияшлан мыланна ече дене коштын, тура лўен, первый полышым пуэн, связь средствам пален, маскировкым отлично применятлен да противогаз дене пользоватлен моштыман. Мемнан школа тунемме ийын первый пелийыштыже ПВХО значокым коллективно налаш задачым шынден.

Кажне пионер ден школьник общественный пашаште активнын полшышаш. Мемнан республикысе ятыр йоча-шамыч колхоз-шамычлан пырдыж газетым лукташ, урожайым погаш, водоемым ышташ, нурышто, пакчаште, садыште пашам ышташ полшат. Молодняким ончат.

Йоча-шамыч! Мыланна колхозышто эше активно, эше дружно паша ышташ полшыман. 1941 ийысе ял озанлык выставкыште участвоватлыше-шамыч эше шуко лийышт, манын тыршыман.

Йоча-шамычын творчествыштым ончымо эртыше республиканский олимпиада самодеятельный творчествын кушмыжым, тудын эн сай образец-шамычшым искусство, наука, техника областьыште йоча-творчествын да самодеятельностьын кушмыжым, вияҥ толмыжым ончыктыш. Мемнан коклаште ятыр способный йоча-шамыч кушкыт. Йоча-шамыч творчествым ончымо олимпиада умбакыжат эртаралтыт. Ме чыланат тидлан кызытак ямдылалташ тўҥалшаш улына.

Школышто образцовый дисциплина лийшаш. Дисциплинированный тунемше лияш кўлеш. Тидлан туныктышын умылтарымыжым внимательно колыштман, мӧҥгӧ пумо пашам аккуратно шукташ, школа кӧргысӧ распорядкым пудырташ огыл, шкендам мӧҥгыштат, урокыштат примерне кучыман. Вет, те советский школьник улыда, советский школышто тунемыда.

Туныктышо—мемнан эн сай йолташна. Соревноватлен тунеммаште туныктышо-шамыч мыланна чыла полышлыкым сеҥаш полшат. Садланак ме шкенан туныктышынам йӧратышаш, пагалышаш улына. Мыланна кугурак йолташна—комсомолец-шамыч полшат. Мемнан верч пўтынь эл, коммунистический партий ден лично Сталин йолташ тыршат. Мыланна тунемаш чыла условийым ыштыме. Мыланна тиде заботым, вниманийым оправдатлаш кўлеш. Тыгеже мемнан кровный пашана—школын честьше верч кучедалаш.

Мемнан коклаште школым позоритлыше лодырь, нарушитель, дисциплиным пудыртылшо, белоручка-шамыч ынышт лий.

Йоча шамыч! Соревнованийыш ушныза. Марийский АССР-ын XX-шо идалыкшым тунеммаште у сеҥымаш дене вашлийына.

Тунемше-шамычын тўшка погынымашышт шўдымӧ почеш:
ВЛКСМ комитет гыч: БЕРДНИКОВА Е. Н.
Учком член-шамыч: АРАКЧЕЕВ П., БАРАНОВА НИНА.
Пионер вожатый: КУЗНЕЦОВА А. Р.
Учитель шамыч деч: КУЛИКОВ Н. А., ЛИПАТНИКОВ П. Д.

МЕМНАН ПОГЫМО ГЕРБАРИЙНА

Кеҥеж каникулыш кайме годым ботаника дене туныктышо Варвара Кузьминична мланна тўрлӧ растенийым поген, школыш кондаш кўштен ыле. Тунемме ийын первый кечыштыжак ме школышко пеш шуко растений-шамычым поген конден улына. Теве Халмыкова Евгения, Решетова Августа, Смирнова Калерия поснак шуко гербарийым поген конденыт, а Гена Белов погымо пеледышыжым ош кагазыш урген шынден. Мыят тўрлӧ растений-шамычым погенам. Нунын коклаште подорожник, лютик, сурепь, пастуща сумка, сирень, ромашка, ландыш пеледыш да молат улыт. Поген кондымо растений-шамыч дене ме гербарийым ыштена. Тыге ыштымек кажне растенийын лўмыштым возен шындена.

Афанасьева Людмила.
Йошкар-Ола,
8-ше номеран школа,
6-шо „Б“ класс.

Мый ынде отлично тунемаш тўҥальым

Мый ўмаште кумышо классыште начар тунемым, дисциплинемат уда ыле. А тевий ынде шке йоҥгылышем чыла умылышым. Мый ынде отличнын гына тунемаш тўҥальым, идалык мучко тыге тунемаш шонем. Дисциплиным ом пудырто, перерыв годым ок кўллан лўшкен ом курштал, весела модыш дене велэ модам. **Романов Миклай.**
Оршанский район,
Кердовский начальный
школа, 4-ше класс.

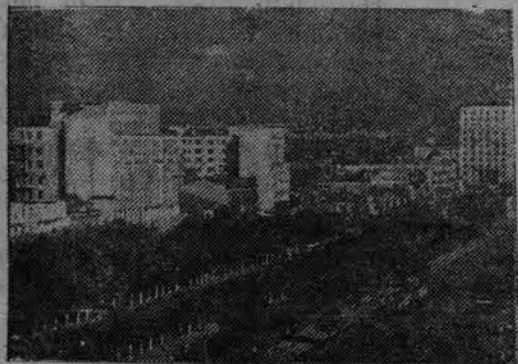
Кучкинский НСШ-те (Оршанский район) тунемше-шамыч (шола гыч пурлашке) Софронов Толя (7-ше класс), Мавсуров Ваня (6-шо класс) йолташыжлан библиотек гыч налме художественный книгам ончыкта.
ФОТО А. ОВЕЧКИНЫН.

Болгарский футбольный команда Москваште

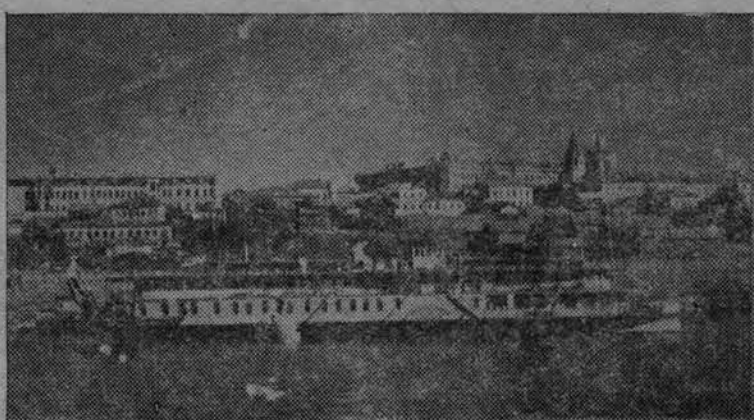
Тений август тылзыште Москвасе „Спартак“ футбольный команда Болгарийын столицышкыже — София олашке миен тольо. 11 августышто тудо Болгарийын эн виян командыже — „Славия“ дене вашлийын модын. „Спартак“ 6:1 счет дене сеҥен. А 15 августышто София оласе эн сайын модшо футболист-шамыч дене ыштыме сборный команда дене вашлийын. Ончычшым болгарский газета-шамыч „сборный“ команда сеҥа маныжак ӱшаненыт. Но Московский спартаковец - шамыч эшеат кугурак счет дене—7:1 дене сеҥеныт. Тыгай чапле сеҥымашым ыштен, „Спартакын“ командыже Москвашке пӧртыльӧ.

11 сентябрьыште София гыч Москвашке самолет чоҥештен толын. Тушто софийский „Славия“ клубын футбольный командыже улмаш. Нуно ӱжмӧ почеш чоҥештен толыныт. А ныл кече гыч — 15 сентябрьыште нуно Москвасе „Динамо“ стадионышто „Спартак“ дене вашлийыныт. Модмым ончаш 80 тӱжем дечат шуко калык погынен улмаш. Спартаковец-шамыч адакат чапле сеҥымашым ыштеныт: нуно „Славийын“ капкашкыже ныл мячым пуртеныт, а „Славия“ ик голымат пуэн кертын огыл. Модмаш 4:0 счет дене пытен.

СССР-ын столицыже—Москва. СНИМКЫШТЕ: Ленинградский шоссе.

Фото С. СМИДЕЛЬЫН.

Волга воктен улшо Саратов ола.

ФОТО. М. ЧУРШУКОВЫН.

Литовский ССР-ыште у тунемме ий тӱҥалын

16 сентябрьыште Советский Литва первый советский у тунемме ий тӱҥалмым пайремлен. Каунасын уремлаже мучко тунемше йоча-шамыч эрден эрак тӱшкан погынен каяш тӱҥалыныт. Нуно сылнештарыме плакат ден лозунг-шамычым кӱшкӧ нӧлтен каеныт: „Мыланна тунемаш правам пушо великий Сталинлан кугу таум ыштена!“, „Виян лийышт чыла калык молодежьын келшен илымашышт!“; „Виян лийышт йоча-шамычын шӱмбелышт — йошкарармеецшамыч!“

Пайремла сӧрастарыме спортзалышке 20 тӱжем наре йоча-шамыч погыненыт.

ШОЧМО ЙЫЛМЫНА ДЕНЕ ТУНЕМАШ ТӰҤАЛЫНА

Ынде мемнан чын родинына лие! Латвийыште тӱрлӧ национальностян йоча-шамычат шке шочмо йылмышт дене тунемашлан правам налыныт.

Мэат ынде чапле рушла книга - шамычым, шкенан „Пионерская правда“ газетнам лудаш тӱҥалына.

Ожно буржуазный Латвийыште, руш йоча-шамычлан шке шочмо йылмышт дене тунемаш эрыкым пуэн огытыл. Тунам мемнан юмын законым, кужу молитва - шамычым наизусть тунемаш заставитлат ыле, поп вуй гыч кырен, виеш толаштарен.

Ме у тунемме ийым чытен кертде вучена, тунам меат у семын тунемаш тӱҥална.

Ираида Куршинская.
Латвийский ССР,
Науенск.
(„Пионерская правда“ гыч).

Англия ӱмбалне кугу кредалмаш

Англия ӱмбалне южышто кредалмаш эре виянгеш 15 сентябрьыште кредалмаште 350—400 германский бомбардировщик да истребитель-шамыч участвоватленыт, манын английский авиаций министерство увертара. Атака утларакшым Лондон да юго-восточный Англия ӱмбак виктарыме ыле.

Английский министерствын ойлымыжо почеш тиде кредалмаште германский авиаций пеш кугу йомдарымашым ыштен.

Южышто кредалмаш гыч энгекыш логалде лекше германский самолет-шамыч, Германийыш мӧҥгеш кайымышт годым нунын ӱмбак шуко гана нападатлымаш лийын.

Лондонын районыштыжо пеш кугу южышто кредалмаш лийын. Тыгай кредалмаш пытартыш тылзылаште лийынат огыл улмаш. Истребительный эскадрилий-шамыч германский самолет-шамыч дене Кент, Мейдстоном, Кентербери (область) графствын побережье да Темзы устье верлаште кредалмашке ушненыт. Шуко германский самолет-шамычлан мӧҥгеш пӧртылашышт логалын.

Германия война тӱҥалме деч вара Англий ӱмбалне лийше кредалмаште 2.143 самолетым йомдарен, манын Рейтер агенгство увертара. Английский военно-воздушный флот 460 самолетым йомдарен.

Западный Европышто война. СНИМКЫШТЕ: Герaси островышто улшо св. Петр порт (Ла-Манш пролив дене): Тиде Портым немецкий войска-шамыч оккупироватленыт.

Белосток деч торaштак огыл, Дикий ерын серыштыже, сӧрал верыште дачный поселок уло. Эше шукерте огыл, тиде поселкысо 30 даче-шамыч чыла ик польский поянын кидыштыже улмаш. Тышке белостокысо поян-шамыч кажне кеҥежым шке ешышт, шочшышт дене толеденыт.

Сад йыр улшо решотка кокла гыч сайын чийше панский йоча - шамычын нянькышт дене пырля петедше садыште куанен коштмыштым ужаш лиеш ыле. Тиде чапле садышке кенета иктаж могай белорусский але еврейский йоча пура ыле гын, тудым тунамак тоя дене поктен лукхыт да ситартышыжлан чот вурсат ыле. Ик ий ончыч сырыктыме пийлан пурлыктымаш случаят лиеден.

Но тений кеҥежым тиде сӧрал дачылаште весела воштылмаш да мурымаш йӱк шергылтын. Тыште ныалан йоча-шамыч пионерский лагерыште каненыт. Нуно ончычын тыгай вуй уш кандарыше весела вер лийме нерген шоналтенат огытыл ыле.

Тений Белоруссийын западный областьлаштыже илыше тӱжем дене йоча-шамыч пионерский лагерьлаште лийныт. Тиддеч ончыч тиде верлаште польский поян, помещик-шамыч озаланеныт.

Брестский областьысе пионер-шамыч кеҥеж жапым Беловежский пущышто эртареныт. Ожно гын, йоча-шамыч тышке йолыштымат пыштен кертын огытыл. Тунам тиде верышке поян-шамыч охотитлаш да гулятлаш толыт улмаш. Даже Беловежыште илыше йоча-шамычат тиде чудесный верыште ик ганат лийын огытыл.

Каныш кечын йоча-шамыч дек ешышт толеденыт. Нуно лагерым кугу куанымаш дене онченыт. Шке йоча - шамычыштын сайын илымыштым ужмек, нунылан ӱшанымылат чучын огыл, вет, шукерте огыл тиде серыште поян-шамычын йочашт-шамыч гына иленыт. Але марте шуко йоча-шамыч кроватьыште малыме олмеш, луклаште пӧрдалыныт гын, кызыте тиде лагерлаште веселан илат.

Ик гана лу ияш Стася Немовский деч аваже тыге йодын:

— Эргым, тыйым тыште кузе пукшат?

Йоча воштылалмек, тыгеракын вашмутым пуэн:

— Мый тыште конфетым ожно мӧҥгыштӧ паренге кочмо деч шуко кочкам.

Бельск оласе белорусский неполный средний школышто тунемше Фима Файнштейнын дневникыштыже тыгай возымаш уло:

„Таче лагерьыште первый кече илем. Тыште илаш пайрем гай“.

Бельск ола лишне улшо Фиман каныме лагерьым тений кеҥежым организоватлыме. Ончычын тиде верыште варшавский чиновник илен.

Белоруссийын западный областьлаштыже илыше йоча - шамыч лагерьыште веселан канымекышт мӧҥгышт толыныт.

Тений школа йоча-шамычым моло ий дене таҥастарымаште йӧршеш вес семын вашлийын.

Белостокышто, колхозный уремыште 6-шо номеран средний школа уло. Тыште ончыч религиозный школа улмаш. Йоча-шамычым изинек аҥыртареныт. Нуным изи титак паша ыштымыланат кыреныт, чот наказатленыт. Йоча-шамыч тунемме школышт деч тул деч лӱдмӧ семын лӱдын иленыт. Мом ыштет, ачашт-авaштын вес школыш тунемаш колташ оксашт лийын огыл.

Школа-шамыч тошто сарай семын велэ койын шинченыт. Южо школым 20 ий жапыште ик ганат ачален огытыл. Окна-шамыч пудыргылшо лийыныт. Школа кӧргыш пурет гын, сӱмырлышӧ коҥгам, шӱшӧ кӱварым велэ ужалтын.

Кызыт гын тиде школым палашат йӧсӧ: сайын ачалыме, чиалтыме. Йыр ару, чиста, свежий чия дене ӱпшалтеш. Класслаште у парт-шамыч йылгыжын шогат. Школьный кабинет-шамыч ышталтыт. Ик физический кабинетым оборудоватлаш гына 56 тӱжем теҥгем кучылтмо. Тиддеч посна ынде школын шкенжын кугу пакчаже уло. Пакчасе саска-шамыч дене телым тунемше - шамычлан шокшо кочкышым шолташ тӱҥалыт.

* * *

Школын чуланыштыже ик теҥгыл шога. Тудо пеш аҥысыр, шӱкшӧ пужарыме. Ик манаш тудын ӱмбалне шинчаш пеш йӧсӧ. Ала кузе шинчылтыныт, ӧрат. Кызыт тудым чуланышке шуэныт. Ик ий ончыч тиде шӱкшӧ теҥгыл школын учительский комнатшым „сӧрастарен“ шоген. Тушагын учитель-шамыч урок деч вара каналтен шинченыт. Но нунын кокла гыч ик учителят теҥгылым вашталташ йодаш тоштын огыл. Тидым вашталташ йодмылан школа гыч луктын колтат манын, лӱдыныт. Вет тунам Белостокышто пашадыме учитель-шамыч лийыныт. Нуно утларакшым шинчыме теҥгыл нерген огыл, а пашам мумо нерген шонен иленыт.

Ынде учительский комнатыште сай мебель шога. А тошто теҥгылым южгынам школысо сторож чулан гыч луктеш да еҥ-шамычлан ончыктен тыге ойла:

— Тошто школа деч тиде гына кодын. А кызыт — школат у, еҥ-шамычат у улыт да илышнажат у.

А. Булатова.

Октябрят шамычлан

Л. Н. Толстой.

Филипок

Илен йоча, лӱмжӧ Филипп улмаш. Ик гана чыла йоча-шамычат школыш каеныт. Филиппат упшыжым налын да школыш кояш тарванен. Но тудлан аваже каласен:

— Кушко тый, Филипок, тарваненат?

— Школышко.

— Тый эше изи улат, ит кай,—тыге аваже тудым мӧнгеш коден.

Йоча-шамыч школыш каеныт. Ачаже эрден эрак чодрашке, а аваже пашаш каен. Пӧртеш Филипок ден кочгамбалнысе куваваже веле кодыныт. Филипоклан шкетшылан скучнын чучынат, куваваже мален колтенат, тудо упшыжым кычалаш тӱҥалын. Шкенжыным муын огылат, тоштым, ачажыным налын, школыш каен.

Школа ял шеҥгелне, черке воктене улмаш. Шкенжын уремже дене кайме годым пий-шамыч тӱкен огытыл,—нуно тудым паленыт. А ен пӧрт деке шумеке Жучка кудал лектын, опташ тӱҥалын, а тудын почеш кугу Волчок пий толын. Филипок куржаш тӱҥалын; пий-шамыч тудын почеш. Филипок кычкыраш тӱҥалын, шуртнен да камбозын.

Ик пӧрт'ен лектынат, пий-шамычым покген колтен да каласен:

— Кушко тыге шкетын куржат?

Филипок нимомат каласен огыл, урвалтыжым нӧлталынат, уло вийже дене куржаш тӱҥалын.

Школа деке куржын миен. Крыльцаште нигӧат

уке, а школышто йоча-шамычын лӱшкымӧ йӱкышт шокта.

Филипок лӱдынат колтен: „Мо, кузе мыйым учитель поктен колта?“ Вара шонаш тӱҥалын: мом ышташ? Мӧнгеш кайаш,—адак пий покташ тӱҥалеш, а школыш пураш гын,—учитель деч лӱдеш.

Школа воктеч ведрам сакен, вате кая улмаш. Тудо ойлен:

— Чыланат тунемыт, а тый мом тыште шогет?

Филипокат школышкыла ошкылын. Пӧртончылно упшыжым кудашын да омсам почын. Школа тич йоча-шамыч улыт. Кажныжат шке семынышт кычкырналеныт, йошкар шарфан учитель покшелне коштеден.

— Тый мом?—тудо Филипок велышкыла кычкыралын.

Филипок упшыжым кормыштал кучен да нимомат ойлен огыл.

— Тый кӧ тугай улат? Филипок шып шоген.

— Але тый немой улат?

Филипок пеш чот лӱдмыж дене ойленат кертын огыл.

— Ну тугеже, 'тыйын ойлыметат ок шу гын, кай кудышкет.

А Филипок пеш ойлынеже да, чот лӱдмыж дене логаржат кошкен каен. Тудо учитель ӱмбак ончен да шортын. Тунам учительлан тудо жалын чучын. Тудым вуй гычшо ниялтен, вара йоча-шамыч деч „Тиде кӧ?“ манын йодын.

— Тиде Филипок, Костюшкан шольыжо. Тудо шукергсек школыш толнеже да аваже ок колто, садлан тудо шыпак толын.

— Ну, изат воктек олымбаке шич, а мый тыйын аватлан ойлем, тыйым школыш колтыжо.

Учитель Филипоклан буква-шамычым ончыктылаш тӱҥалын, а Филипок уже буква - шамычым пален, изишак лудынат моштен.

— Ну, шке лӱметым возо-ян.

Филипок каласен:

— Хве-и—хви, ле-и—ли, пе-ок—пок.

Чыланат воштыл колтеныт.

— Молодец,—манын учитель. — Кӧ тыйым лудашыже туныктен?

Филипок ынде лӱдын огыл да ойлен:

— Костюшка. Мый икганаште чыла умлышым. Мый могай писе улам!

Учитель воштыл колтен да каласен:

— Тый але ит моктане, тунем.

Тудо жап гыч Филипок йоча-шамыч дене пырля школыш коштащ тӱҥалын.

Владимир Маяковский.

МО ТУГАЕ САЕ ДА МО ТУГАЕ ТОМАМ

Ачаж дечын
 янгыса
паярка йочаже:
-- Мо тугае
 лиеш сай
да мо тугае
 томам?—
Мыйын
 ялт уке секрет,—
колыштса те рашге,—
ты ачан
 вашмутшым вет
мый пуртем
 книжкашке.
— Левашлам
 мардеж тола,
я шолем
 перкалше,—
вот тунам
 кеч кӧ пала:
тӱнӧ кошташ шакше.
 Йӱр чӱчалтын
 да эртен.
Кече лий
 чылаштлан.
Пеш сай лие
 тидын ден
куго ден
 йочаштлан.
Если
 эрге
 шеме йӱд деч,

тӱнгыргӧ лавра
 шӱрган,—
палэ,
 сае огыл
 тиддеч
самырык ковашты лан.
Если
 рвезе
 шовын дене
порошокым йӧрата,
ты йоча гын
 лоро велэ,

путыракак сай ышта.
Если кредылше
 кыра
лушкыдо йочажым,
мый тугайым
 йӧршынак
ом пурто
 книжкашке.
Тиде:
— Ит логал,—манеш,—
шке деч
 изиракым:—
Тиде рвезе
 сае пеш,
чесле путыракак:
Если мячикым,
 книжкам
кушкедеш
 гын весе,
октябрят ойлат тунам
томамрак ты рвезе.
Рвезе
 йӧрата
 пашам,
шинчылтеш гын
 лудын,
ты нерген
 возат тышак:
пеш сай рвезе
 тудо.
Шем корак деч
 карапуз
вигак куржо, лӱдын.
Тиде рвезе
 просто трус.
Сайжак огыл
 тудо.

Тиде
 шкеже вершок гай,
шыде кайык ден
 пижеш.
Храбрый рвезе,
 тудо сай,
ончыклан
 кӱлеш лиеш.
Тиде лавырчык ден
 рад,
амырген уж тувыр.
Тыгайрак нерген
 ойлат:
пеш томам
 да лювыр.
Эрыкта
 межгемым тиде,
шке

галошым
 мушкеда.
Изи велэ
 але тудо,
но моткочак сай ышта.
Кажне
 эрге
 шинче раш,
Кажне шочшо
 пале:
эрге гыч
 сӧсна
 лийшаш,
шке нюри гын
 але.
Рвезе кайыш
 пеш куан,
тудо кӧныш тыште:
„Сай ыштем мый
 кеч кунам,
а томам—
 ом ыште“.

И. Стрельников
кусарен.

С. Михалков.

Коля Кузнецов

Изи гына рвезе —
Коля лӱмдалтеш.

Ила тудо ялыште,
Школышко коштеш.

Военный еҥым тудо
Йӧрата да пагала.
Шкежат кавалерийыш
Каяш чот шона.

А тиде — Огонь
Лӱдшан, тӧрштылшан

Изи гына чома,
Лудо тӱсан.

Вашке кушкеш тудо
Имне лиеш.

Буденный деч Коля
Тудын ден кудалеш.

А тиде ӧртньӧр.
Винтовка. Шашка.
А тиде самырык
Боецын картузшо.
Покшелныже звезда,
Туштак ремешок.
Тыгайым картузым
Чияш сай пешак.

А теве полкын
Знамыым ужыда.
Тиде знамя йӱмалне
Эрта войска.

И кажне боец
Имне ӱвалне шинча:
Совет эллан
Армийыште служитла.

А тыште ужыда те
Иктым боецым,
Иктым боецым —
Николай Кузнецовым.

Макс Майн кусарен.

Шымланна возат

Кечым кодыде тунемаш коштман

Царегородцева Ефросиния ӱмаште VI-шо классым посредственно отметка дене тунемын пытарыш. Тений тудлан ик кечым кодыде VII-ше классыш тунемаш коштман ыле. Но тудо вес школыш тунемаш каем манын, Кугу-Чарнур НСШ гыч кайыш. А вес школыш огеш кошт. Е. Царегородцевам мӧнгеш школыш пӧртылтыман.

Иванов Семен.

Кугу-Чарнур НСШ,
Кужечер район.

Посредственный отметка дене успокоитлалташ ок кӱл

Мый каникулым сайын да веселан эртаренам. Каникул жапыште у тунемме ийлан учебник-шамычым да моло тунемаш кӱлешан ӱзгар шамычымат ямдыленам. А 2-шо сентябрь гыч у вий дене 7-ше классыште тунемаш тӱҥалым. Мый 7-ше классыште „хорошо" да „отлично" отметка дене гына тунем пытараш шонем. Садлан первый кече гычак чыла урокымат внимательно колыштам, мӧнгӧ пумо пашам эре кӱштымӧ жапыште да сайын шукташ тыршем.

Исаков Василий.

Сернурский район,
Кугу-Шошшем НСШ.

Оршанский средний школышто тунемше-шамыч тунемме ийын тӱҥалтышыже гычак „БГТО" значоклан нормым сдаташ ямдылалтыт. Снимкыште: 6-шо „Б" классыште тунемше-шамыч (шола гыч пурлашке) Журавлева Лида, Прохорова Нина, Селезнева Надя стартыште улыт. Нормым военрук Н. Я. Давыдов приниматла.

ФОТО А. ОВЕЧКИНЫН.

ПЫРДЫЖ ГАЗЕТЫМ КУЗЕ ЛУКТАШ?

I. РЕДКОЛЛЕГИЙЫН ПАШАЖЫМ ОРГАНИЗОВАТЛЫМАШ

Южо школлаште редколлегийым сайлымекак, член-шамыч обязанностьым шеледат.

Тыге пайлымаш—йоҥлыш. Нимогай обязанностьымат пайлаш ок кӱл, тиде энгекым велэ конда. Вет редакторын материалым погымешкыже Анук ден Сергей паша деч посна коштыт. А Миклай ышта гынат, шке отделжылан велэ. А тидын шенгеч моло нерген возышаш киен кодеш: вет тудын нерген возымашым вуйлаташ ниг̌ӧланат поручатлыме огыл. Редакторлан шинчен шогаш кӱлеш: **пашам шеледаш ок кӱл, а редколлегийын кажне членжыланат шушаш номер лукташлан пашам поручатлаш кӱлеш.** Редколлегий шушаш номерлан планым ышта да кажне еҥлан могай материал возымашым шукташ поручатла. Мутлан: Сергейлан 5-ше классыште дисциплина нерген возаш поручатлыме. Тудо обязательно шке ок возо вет. Тудо активым пога, еҥлан возыкта. Но возымашым тудо вуйлата.

Вес номерыште ме газетым кузе лукшаш нерген возена.

Советский Эстонийын олашт. Снимкыште: Вигу уремыште улшо башнье да тудын капкаже (Таллин ола).

ТАСС фото-клише.

Тый шинчет мо?

Пырыс-шамыч кузе ужыт?

Пырыс-шамычын ӱзгар тӱсым йӧршешак ойыркален кертдымыштым специалист — ученый шамыч деч моло кӧ шинча? Нунылан тӱвя тӱрлӧ тӱс дене чиялтыме огыл, а ик гай сур. Пырысын шинчаже тиде тӱрлӧ тӱсан тӱняште сур тӱсын чот ошыжым да чот шемжым велэ ойыра. Кӱчыкын манаш гын, пырыслан тӱня фотографический снимке гай велэ.

Пырыс-шамычын тӱсым пален кертдымышт нерген лӱмын опытым ыштен пален налмешке кужу жап ниг̌ӧат шинчен огыл.

* * *

● Шочшо азан скелетыште кугу еҥ деч 11 лулан шуко. Еҥ ий еда развиватлалт толмо дене, южо луышт иктыш ушнен кушкыт да общий числашт шагалемеш.

Код чеверын, шолям!

Шолям, чукаем,
Тол шич-ян воктекем:
Мый мутем тыланет
ойлынем.

Шолям, чукаем,
Тый ончал, куанен:—
Оролаш границам мый
каем.

Ме пырля илышна,
Коктынат тунемна,
Вашке ме коктынат
ойрлена.

Колыштал, шолям,
Мыйын шокшо оем:
Тый тунем, наук тӱҥым
тунем.

Кызытеш код чеверн,
Шолям-пионер...
Кид кучен, тый денет
ойрлена.

Лий кугу толмешкем,
Сай тунем толмешкем,
Тунам ме адакат
вашлийына.

Призывник
Васильев Николай.

Йошкар-Ола,
Пединститут.

Задаче-шутка

Кочаже: Воч малаш, Коля. Мый изием годым эре агутан-шамыч дене пырля малаш возам ыле.

Уныкаже: Викак чыве вӱташ мо, кочай?

ОТВЕТ
ЧАЙНКРОССВОРД

(17 июльысо „Ямде лий" газетым ончо)

1. Октем. 2. Мӧр. 3. Роден. 4. Нанду. 5. Урымдо. 6. Ост. 7. Токио 8 Окна. 9. Апенин. 10. Нур. 11. Рылеев. 12. Водолаз. 13. Залп. 14. Пошкудо. 15. Олык. 16. Кылат. 17. Том.

И. ТОКАРЕВ

Школышто тунеммаш расписаний почеш эрта. Но школьник мӧнгыштат урокым ямдыла. Садлан мӧнгыштӧ урокым ямдылаш сайын тунемаш кӱлеш.

Урокым кузе ямдылыме нерген кажне учениклан ик правилым пуаш огеш лий. Кажне ученикын шке способностьшо уло. Ик ученик урокым вашке ямдылен кертеш, вес ученик шуко жапым эртара. Туге гынат, тӱҥ шот дене икмыняр правило уло.

Учениклан школа гыч толмеке сумкам верышке сакыман. Сумка кечыме вер эре иктак лийже. Вара кок час варе канышым ыштыман. Каныш жапымат мойтен эртараш кӱлеш. Тыштат кажныжлан ик рецептым пуаш огеш лий. Икте яра жап годым модельым ышташ йӧрата, весе кол кучаш коштеш, кумышо вошт тыр комдым тодеш, ньылмыше садыш кая. Ик манаш гын, кажныже мом йӧрата — тудым ышта. Тиде сай. Тыге велэ вуй сайын кана.

Канен, модын толмеке урокым ямдылаш кӱлеш. Ӱстембалне моло ӱзгар ынже лий. Вер йытыра лийже. Урок ямдылаш шичме годымак книгам, тетрадым, карандашым, ручкам, резингым, чернилам, линейкым ямдылыман. Вара урок ямдылыме годым тыште-тушто коштмо огеш кӱл. Кастене тул дене шинчыме годым лампым шола кид велке шындыман. Тул волгыдо шинчашке вик ынже логал. Садлан абажурым шындыман. Классыште шинчыме семынак вик шинчын, мом ышташ кӱлешым шонaлтен, урок ямдылаш тӱҥалман.

Урок ямдылымаште тӱрлӧ порядок лийын кертеш. Ик ученик вик велэ предметым ямдылаш пижеш, весе ончыч кушталгым ышта. Но кажне учениклан тыгай задачым шындыман—урокым кузе вашке ямдылаш тунемаш? Тиде шотышто мыланна В. И. Ленин деч примерым налман.

В. И. Ленинын акаже—Мария Ильинична Ленинын кузе уроклан ямдылалтмыже нерген тыге ойла:

„Кас. Еш погынен. Чыланат йыргешке ӱстел йыр шинчат. Володя урокым ямдыла. Тудо акашт дене ик жапыштак урок ямдылаш тӱҥалын. Акашт пелыжымат ыштен шуктен огытыл, а Володя пытаренат. Тудын способностьшо, тыршымашыже да ыштен моштымыжо ончыл ученикыш лекташ полшен".

Наукын крепостьшым яра налаш огеш лий. Школыштат, мӧнгыштат упорно тунемаш кӱлеш. Мӧнгыш пумо урокым нигунамат эрлан кодымо ок кӱл, кастенак ыштен шуктыман. Урок ямдылаш кажне кечын ик жапыште тӱҥалман. Ик кече ик жапыште, вес кече вес жапыште тӱҥалмаш интересым йомдара, системым локтылеш. Садлан кажне учениклан ик системым ышташ кӱлеш.

Ик системым налмеке, пашам шотлан гына ышташ ок кӱл. Урокым тунем пытармек эше шоналташ кӱлеш: чыла ынгленат але уке? Ала тиде тема, вопрос нерген вес книгаште лудаш кӱлеш? Тевe ик ученик Пушкинын почеламутшым туныктышылан пешак сайын каласен моштыш, но „Кӧ тугай Пушкин?" — манын йодмылан нимомат каласен ыш керт. Садлан кажне урокын смыслжым шинчыман да тудым кумдаракын палаш моло книгам лудман.

Политический, художественный, технический литература урок ямдылымаште шуко полшат. Садлан кажне классыште могай вес книгам лудаш кӱлешым шинчен шогыман, туныктышо-шамыч деч йодман.

Мӧнгыштӧ урок ямдылыме годым ача-ават шуко полышым пуэн кертыт. Нуно грамотный улыт. Илыш опытат уло. Адак туныктышо-шамыч денат кылым кучат. Садлан нунын дечат йодаш, урокым ямдылымеке, нунылан ончыкташ кӱлеш. Тунам ача-авадан тендан тунеммe нерген утларак интересылт лиеш. Тыланда кок могырым полыш лиеш.

Тиде кӱчык советым илышыш пуртен, тунемме качествым ятыр нӧлталаш лиеш. Урокым серьезно, ответственно ямдылен, ончыл ученикыш лекташ чылалан тыршыман.

Отв. редактор—
П. А. КЛЮКИН.

Э1079. Йошкар-Ола, Маргосиздатын типографийже.